

İşçi çıkarma hızlandı, firmalar seçim sonrasına odaklandı

✓ İş piyasada talep daralmasının yanısıra yüksek enflasyon nedeniyle maliyetlerdeki artış tekstil gibi emek yoğun sektörlerde işvereni istihdamı azaltmaya yöneltti. KO-Bİ niteliğindeki firmalar seçim sonrası hükümetin izleyeceği politikaları takibe aldı.

MALİYET baskıları nedeniyle istihdam daraltan firmalar bu ayın ilk yarısında "küçülme" sürecini tamamlayarak "bekle-gör" pozisyonuna geçecek. Yeni asgari ücret zammının yaratacağı maliyet baskısı nedeniyle son iki aydır istihdam daraltan firmalar bu ayın ilk yarısında "küçülme" sürecini tamamlayarak 31 Mart'a kadar "bekle-gör" pozisyonuna geçecek. Seçim sonrasındaki süreçte uygulanacak TL politikasına göre ya tamam ya devam diyecek. Zayıf işletme sermayesi ve düşük talep ile yeni yıla girecek olan işletmeler, olası maliyet artışlarına karşı önlem olarak operasyonlarını küçültmeye gidiyor. Özellikle ocak itibarıyla asgari ücrette beklenen yüzde 40-50 bandındaki zammın yaratacağı maliyet artışını dikkate alan birçok firma istihdam çıkışlarını hızlandırdı. Bu eğilim **ISO Türkiye** İmalat PMI'a da yansdı. Buna göre kasım ayı verileri, Türk imalat sektöründe istihdamın üst üste ikinci kez aylık bazda daraldığına işaret etti. İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği Başkanı Ahmet Öksüz, bir tarafta çalıştıracak eleman bulamazken diğer taraftan emek yoğun sektörlerde maliyetlerin çok arttığı, zor bir süreçten geçildiğini söyledi. Yılbaşında asgari ücrette ciddi bir artışın beklendiğini, bunun da tekstil ve hazır giyim sektörlerinde sıkıntıyı artıracığına işaret eden Öksüz, "2024'te bizim sektörde bir istihdam artışı beklemiyorum. Hatta bir miktar azalma da olacaktır. Şirketlerin küçülme, daha verimli olma, daha az insanla aynı işi yapmaya çalışma gibi projeleri var. Yani şirketler verimliliğe odaklanacak" dedi.

TOBB Hazır Giyim ve Konfeksiyon **Sanayi** Meclis Başkanı Şeref Fayat, piyasa

oyuncularının neredeyse tamamının yeni asgari ücret maliyeti altına girmek için ekim ayından itibaren istihdam çıkışlarını başlattığını belirterek, "Yüzde 40-50 bandında bir zam bekleniyor. Önünü göremeyenler bu süreçte küçülüp, bekle-gör pozisyonuna girdi" dedi. Hazır giyim sektörünün 31 Mart'taki seçime odaklandığına işaret eden Fayat, "Seçim sonrası kur politikasının ne olacağı herkes tarafından merakla bekleniyor. Çünkü seçime kadar kurun kontrollü şekilde gideceği biliniyor. 31 Mart'tan sonra, mayıs seçimlerinin ardından olduğu gibi bir devalüasyon mu olacak, yoksa kur kontrollü bir şekilde mi sürdürülecek göreceğiz. Eğer

TL'deki değerlendirme devam ederse, bu hazır giyim sektöründe küçülmenin de devam edeceğini gösterir" diye konuştu.

Türkiye Ayakkabı **Sanayicileri** Derneği (TASD) Başkanı Berke İçten, sektördeki daralmaya dikkat çekerek, istihdam kayıplarının yüzde 50'yi bulduğunu dile getirdi. İçten, kapasitelerini düşüren firmaların nitelikli kadroları elinde tutmaya çalıştığını ancak talep artmazsa bu kadroların da gözden çıkarılmasının muhtemel olduğunu vurguladı. Tazminat yükünün yeni yılda artmaması adına istihdam çıkışlarının hızlandığını kaydeden İçten, "Hatta birkaç fabrika konkordato ilan etti" dedi.

TCMB Başkanı Gaye Erkan, reel sektör toplantılarına DEİK ve TiM ile devam edecek

TCMB Başkanı Hafize Gaye Erkan, reel sektör görüşmeleri kapsamında, yarın İstanbul'da, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Yönetim Kurulu Toplantısı'na, 13 Aralık Çarşamba günü de Türkiye İhracatçılar Meclisi (TiM) Sektörler Konseyi ile İstişare Toplantısı'na katılacak.

Erkan, 29 Kasım'da

İstanbul Sanayi Odası (İSO) ve 7 Aralık'ta **Ankara Sanayi Odası (ASO)** ile toplantılar gerçekleştirmişti.

TCMB Başkanı Erkan, ASO toplantısında, "Temmuzda 10 kat artışla 3 milyar liraya yükselttiğimiz reeskont limitini daha da artıracamız. Çalışmalarımız devam ediyor" ifadesini kullanmıştı. AA

TÜRK BAKLIYATI REİS GIDA İLE DÜNYA SAHNESİNDE

Reis Gıda, 14-16 Kasım 2023 tarihlerinde **İstanbul Sanayi Odası**'nın ev sahipliğinde Pendik Green Park Hotel'de düzenlenen prestijli Global Food Meetings İstanbul etkinliğinde yerel bakliyat ürünlerini uluslararası arenaya açtı. Global Food Meetings İstanbul, Reis Gıda için sadece ürünlerini tanıtmakla kalmayıp, aynı zamanda sektördeki en son trendleri keşfetmek ve global gıda zincirindeki yerini sağlamlaştırmak adına önemli bir platform oldu. 40'tan fazla ülkeden gelen market zinciri ve gıda toptancısıyla bir araya gelen Reis Gıda yöneticileri, Almanya'dan

REWE, Makedonya'dan KIPPER, Azerbaycan'dan Bravo, Mısır'dan BIM gibi dünyaca ünlü perakende ve toptancı firmaların satın alma temsilcilerine ürün ve hizmetlerini sergileme fırsatı buldu.

Reis Gıda, etkinlik boyunca geleneksel ve yenilikçi bakliyat ürünlerini, sürdürülebilir tarım uygulamalarını ve müşteri odaklı çözümlerini vurgulayarak, katılımcılara ve potansiyel iş ortaklarına firmanın kalite ve güvenilirlik standartlarını gösterdi. Ayrıca, firma yetkilileri yüz yüze görüşmelerde, Reis Gıda'nın uluslararası pazarda nasıl bir fark oluşturduğuna dair detaylı bilgiler paylaştı.

Garanti bekliyoruz

MİLLİ Eğitim Bakanlığı ve **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** ortaklığında düzenlenen 'İstanbul Mesleki Eğitim Zirvesi' Taksim'de bir otelde gerçekleşti. Zirveye Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin, Beyoğlu Kaymakamı Can Aksoy, **İSO Başkanı Erdal Bahçivan** ve İl Milli Eğitim Müdürü Murat Mücahit Yentür ile okul yöneticileri katıldı. Burada konuşan Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin, "Biz çocuklarımızı bir alanda yetiştirip sonra çocuğu işsiz bırakırsak, istihdam edecek imkanlar sunamazsak biz de bize emanet edilen çocuklarımıza karşı vazifemizi yerine getirmemiş oluruz. Dolayısıyla biz sektörden 'bu şekilde yetiştirirseniz istihdam garantisi veriyoruz' diye bir destek bekliyoruz. Gelin hep beraber mesleki eğitimdeki algıyla ilgili 28 Şubat'ın yıktığı, tarumar ettiği bu yapıyı yeniden güçlendirecek adımları birlikte atalım" dedi. **DHA**

TCMB Başkanı Erkan, reel sektör toplantıları DEİK ve TİM'le sürecek

TÜRKİYE Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Dr. Hafize Gaye Erkan, reel sektör ile toplantılarını sürdürüyor.

Erkan, reel sektör görüşmeleri kapsamında, bugün İstanbul'da, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Yönetim Kurulu Toplantısı'na, 13 Aralık Çarşamba günü de Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Sektörler Konseyi ile İstişare Toplantısı'na katılacak.

Erkan, 29 Kasım'da **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** ve 7 Aralık'ta **Ankara Sanayi Odası (ASO)** ile toplantılar gerçekleştirmişti.

TCMB Başkanı Erkan, ASO toplantısında, "Temmuzda 10 kat artışla 3 milyar liraya yükselttiğimiz reeskont limitini daha da artıracacağız. Çalışmalarımız devam ediyor." ifadesini kullanmıştı.

Erkan'ın reel sektör ile yaptığı toplantılarda, para politikasının yanı sıra Yatırım Taahhütlü Avans Kredileri (YTAK) başta olmak üzere TCMB'nin yatırım ve ihracata desteklerinin büyük ilgi gördüğü belirtiliyor. (aa)

İSTANBUL ODALAR VE BORSA MÜŞTEREK TOPLANTISI YAPILDI

İstanbul Odalar ve Borsa Müşterek Toplantısı, 1 Kasım 2023 Çarşamba günü, **İstanbul Sanayi Odası** (İSO) organizatörlüğünde, Odakule'de yapıldı.

İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** ve **İstanbul Sanayi Odası** Meclis Başkanı **Ender Yılmaz**'ın ev sahipliğinde düzenlenen toplantıya, İMEAK Deniz Ticaret Odası (DTO) Yönetim Kurulu Başkanı Tamer Kıran, Meclis Başkanı Başaran Bayrak, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcıları

Recep Düzgüt ve Adnan Naiboğlu, Yönetim Kurulu Üyeleri Orhan Gülcek, İsmail Görgün ve Barış Dillioğlu katıldı.

Toplantıya, **İstanbul Ticaret Odası** Başkanı **Şekib Avdagiç**, **İstanbul Ticaret Borsası** (İSTİB) Başkanı **Ali Kopuz**, İstanbul'daki Odalar ve Borsanın

yönetim kurulu üyeleri de iştirak etti. Toplantının sonunda, **İSO Başkanı Erdal Bahçivan** ile Meclis Başkanı **Ender Yılmaz**, Tamer Kıran ve Başaran Bayrak'a, Cumhuriyetimizin 100. Yılı'na özel olarak hazırlanan Türkiye Plaketi takdim ettiler.

ENFLASYON VE ÜCRET ARTIŞI

Zafer ÖZCİVAN

500 büyük **sanayi** kuruluşun son iki yılda kârı yüzde 425 artarken çalışan başına maaş ve ücret ödemeleri yüzde 125 yükseldi.

Bakan Mehmet Şimşek yüksek ücret artışlarının yüksek enflasyona yol açtığını işaret etmişti.

Enflasyon 2022 yılında son 20 yılın zirvesini gördü. Ekim 2022'de yıllık enflasyon yüzde 86'ya kadar çıkarken sene sonunda yıllık enflasyon 64,3 olarak gerçekleşti.

Son dönemde asgari ücret ve memur maaşlarında ciddi artışlar yaşandı. Ancak Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek yaptığı ardi ardına açıklamalar ile ücret artışlarının artık böyle gitmeyeceğinin sinyallerini verdi. Eylül ayında "Bundan sonra ücret düzenlemeleri hedef enflasyona göre yapılacak" diyen Bakan Şimşek ekim ayında da yüksek ücret artışlarının yüksek enflasyona yol açtığını savundu. Şimşek'in bu açıklamasına tepkiler de gecikmedi.

Peki, yüksek enflasyon memur ve işçiyi mi yoksa patronlara yarıyor? Resmi veriler ne diyor? Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) bu konudaki tespitleri neler?

İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) hazırladığı Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu (**İSO 500**) araştırmasına göre, son yıllarda patronların kâr artışı çalışan başına yaptıkları maaş ve ücret ödemelerinden çok daha yüksek olmaya başladı.

Kaynak: **İSO 500**

Buna göre 2018 yılında 500 kuruluşun vergi öncesi kârı 63,5 milyar lira iken bu değer 2021 yılında 219,5 milyar liraya çıkarken 2022 yılında ise 485,4 milyar TL'ye ulaştı. Aynı dönemde çalışan başına aylık maaş ve ücret ödemesi 6 bin 859 liradan 11 bin 500 liraya; son olarak da 20 bin 502'ye çıktı.

5 yılda patronların kârı 8 kat; maaş ve ücret ödemeleri 2,5 kat arttı

Yıllık değişim oranları patron ve emekçiler için artışı gösteriyor. Buna göre 2021-2022 arasındaki son 1 yılda 500 büyük **sanayi** kuruluşunun kârı yüzde 121 artarken aynı dönemde çalışan başına maaş ve ücret ödemeleri yüzde 78 yükseldi. Son 2 yılda ise dev patronların kârı yüzde 425 artarken işçi ödemeleri yüzde 125 yükseldi.

Kaynak: **İSO 500** - (*2017-2022 yılları arası)
2017-2022 arasında kapsayan son 5 yılda ise 500 büyük **sanayi** kuruluşunun kârı yüzde 815 artarken çalışan başına maaş ve ücret ödemesi yüzde 250 artış gösterdi.

Enflasyon artınca patronların kârı hızla yükseldi

Patronların kârı ile işçi ödemelerindeki yıl yıl değişime ve yıllık enflasyon oranına birlikte bakıldığında ise oldukça çarpıcı bir sonuç ortaya çıkıyor. Enflasyon artınca patronların kârı hızla yükselirken çalışan başına maaş ve ücret ödemesi enflasyona yakın seyrediyor. Kısacası **İSO 500** verilerinde yüksek enflasyon büyük şirketlerin oldukça işine geliyor.

Kaynak: **İSO 500** ve TÜİK
Örneğin 2018 yılında bir önceki yıla **İSO 500**'ün kârı yüzde 19,7 artarken çalışan başına maaş ve ücret ödemesi

de yüzde 3 düşüyor.

Kur Korumalı Mevduat (KKM) uygulamasını da içeren yeni ekonomik modele geçilen 2021'de yıllık enflasyon yüzde 26,3 iken 500 dev şirketin kârı yüzde 137; çalışan başına ödeme ise yüzde 26 artıyor. 2022'de ise yıllık enflasyon yüzde 64,3 iken çalışan başına ödeme yüzde 78,3 artıyor. En büyük 500 kuruluşun kârı ise yüzde 121,2 artıyor.

Kaynak: **İSO (Net Katma Değerin Faktör Gelirlerine Göre Dağılımı)**

Ödenen maaş ve ücretlerin net katma değerdeki payı düşüyor

Öte yandan, **İSO 500** raporlarına göre ödenen maaş ve ücretlerin net katma değerdeki payı da son yıllarda büyük bir düşüş içinde.

2019'da yüzde 52 olan bu pay 2021'de yüzde 32'ye kadar geriledi.

İşgücünün milli gelirden aldığı pay da düşüşte

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı veriler de işgücünün milli gelirden aldığı payın son yıllarda düşerken patronların aldığı oranın arttığı net bir şekilde gösteriyor.

Kaynak: TÜİK

Buna göre Türkiye'nin 2022 yılı Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 5 trilyon 11 milyar 776 milyon TL oldu. Bunun 3 trilyon 536 milyarı işgücü ödemelerine gitti. Net işletme artışı/karma gelir ise 7 trilyon 2015 milyar lira oldu. Milli gelirin yüzde 23,55'i işgücü ödemelerine giderken net işletme artışı/karma gelirin payı yüzde 48,06 gerçekleşti. Bu oranlar 2019 yılında yüzde 31,3'e karşılık yüzde 42,7 idi.

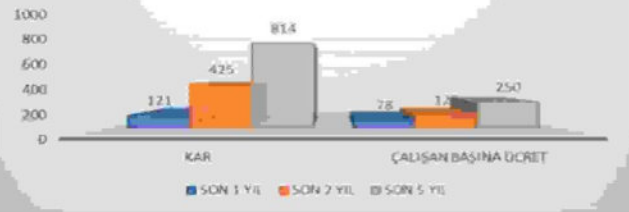
IMF: Avrupa'daki enflasyonun en büyük sebebi şirket kârları

IMF'nin Temmuz 2023 tarihli raporuna göre Avrupa'daki enflasyonun en büyük sebebi şirket kârları. Avrupa'daki enflasyonu en çok artıran kalemlerin

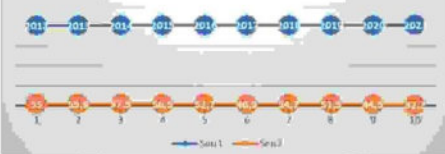
500 BÜYÜK **SANAYİ** KURULUŞUNUN KARI VE ÇALIŞAN BAŞINA ÖDEDİKLERİ MAAŞ VE ÜCRET-MİLYAR TL.

500 BÜYÜK **SANAYİ** KURULUŞUNUN KARI VE ÇALIŞAN BAŞINA ÖDEDİKLERİ MAAŞ VE ÜCRET DEĞİŞİMİ

MAAŞ VE ÜCRETLERİN NET KATMA DEĞER İÇİNDEKİ PAYI (**İSO 500** BÜYÜK **SANAYİ** KURULUŞU)

başında son iki yıldır şirket kârları geliyor. Şirket kârları enflasyonun neredeyse yarısının sebebi.

Mehmet Şimşek ne dedi?

Mehmet Şimşek katıldığı bir televizyon programında yüksek ücret artışı ile yüksek enflasyon arasında samal olduğunu şöyle savundu: "Eğer bir bu enflasyonu kalıcı bir şekilde tek haneye indirecek gelirler politikasının da o hedeflere uyumlu olması lazım. Bir süre sonra enflasyonla uyumlu bir artış düzeni. Çünkü öbür türlü bir sarmala giriyorsunuz. Yüksek artışlar, ücret artışları, yüksek enflasyon ve burada kazanan yok.

Belirsizlik artıyor ve burada iş yapmak zorlaşıyor. Dolayısıyla bizim bu kısır döngüyü kırmamız lazım. Bir bu kısır döngüyü sadece ücret politikaları üzerinden değil, para politikalarını rasyoneleştirerek yapacağız."

Öte yandan akademisyen, gazeteci ve siyasetçiler Mehmet Şimşek'in bu açıklamasına tepki gösterdi. Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aziz Çelik sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada "OVP'de 2024 enflasyon hedefi olarak %33 yazdığınız günlerde memurlara %26,5 zam veren siz değil misiniz? İşinize geldiğinde enflasyon hedefi, işinize gelmediğinde o bile yok!" ifadelerini kullandı.

Gazeteci Alaattin Aktaş da "Kafam karıştı! 2024 için memura verilen zam %15+10, yani birikimli %26,5. TCM-B'nin enflasyon tahmini %33. Şimdi %26,5, %33'e eşit ya da ondan büyük mü yani? Anlayan bana da anlatsın!" yorumu yaptı.

NOT: Yukarıdaki yazı euronews den alınmıştır.

Editörden

İKTİSAT VE TOPLUM
ARALIK 2023 • SAYI: 158

3

Sermaye ve Enflasyon

Türkiye ekonomisi derin bir krizin içinde. Hükümet, krizi para politikasıyla çözmek niyetinde. Bu tercihiyle adeta yaşanan sorunları hafife almakta. Uygulanan politika bile aksak. Çünkü para politikası sadece faiz yükseltilerek ve ihtiyati önlemler yoluyla (parasal sıkılaştırma) uygulanmakta. Bunu yaparken gelir dağılımının bozulacağını farkında değiller. Hatta daha da ileri giderek krizin emekli maaşlarını reel olarak düşürerek çözülebileceğini sanmaktalar. Bundan dolayı politikaları Yunanistan'a 2010 yılında IMF'nin dikte ettiği politikalardan farksız. Yani IMF'siz IMF politikaları uygulama derdindeler. Bu yolu seçmelerinin ardında yatan da maliye politikasında denetimi istememeleri.

Enflasyon karşısında bu ilk yanlışları. İkinci ise, enflasyonun maliyet yönünü görmezden gelmeleri. Döviz kurundaki artış maliyet enflasyonunu arttırmakta. Ancak maliyet enflasyonunun arkasındaki ikinci neden ihmal edilmekte. **İstanbul Sanayi Odası**'nın büyük sanayi işletmeleri verileri ile İMKB verilerinde ortaya çıkan bir başka neden daha var. O da yüksek kâr oranlarının enflasyonu yukarı çekmesi, yani kâr itilimli enflasyon.

İTD'nin bu sayısında A. Erinc Yeldan, Ahmet Haşim Köse ve Korkut Boratav yüksek kâr oranının neden olduğu enflasyonu derinlemesine ele aldılar. Bu bağlamda yazılan ikinci makalenin sahibi ise Serdal Bahçe. İki makaleyi arka arkaya okuduğunuzda rasyonel politikaya dönüş olarak görülen hükümetin para politikasının aslında ilkel sermaye birikimi modeli temelli olduğunu göreceksiniz. Hatta daha ileri giderek programın sermaye birikiminden ve de servet sahiplerinden yana olduğunu söyleyebiliriz.

Bu sayımızda söz ettiğimiz çalışmaların dışında birbirinden değerli başka makaleleri okuma fırsatı bulacaksınız. Bu makaleler içinde en ilginç ise dokuz ODTÜ'lü öğrencinin yazdığı "MEPI Üzerinden Enflasyonun Üniversite Öğrencilerinin Hayatı Üzerindeki Etkisini Anlamak: ODTÜ'de Bir Araştırma" başlıklı çalışmaları. Genç yazarlarımızı kutluyorum. Üniversitelerin üzerinden silindire geçilmesine rağmen hâlâ direnenlerin olduğunu görmek umut verici.

Değerli öğrenci arkadaşlar, bildiğiniz üzere Cumhuriyetimizin yüzüncü yılı nedeniyle 2023 yılında İTD'yi dijital olarak bedelsiz okudunuz. Bu sayıyla bu uygulamamız sona eriyor. Ancak dijital aboneliği sizler için düşük fiyatta tuttuk. Umarım birlikte olmaya devam ederiz.

İTD, 14. yaşına girdi. Bugüne kadar yazılarıyla bize destek veren tüm akademisyenlere teşekkür ediyoruz. Dergimiz geçen on üç yılda olduğu gibi sizlerin ve okuyucularımızın talepleri doğrultusunda araştırmalara yer vermeye devam edecek.

İyi yıllar.

Sevgiyle ve okuyarak kalın.

Ömer Faruk Çolak